

۱۱-۴- مدت شرکت

شرکت، ممکن است برای مدت محدودی مثلاً ۱۰ یا ۳۰ سال تشکیل شود و نیز ممکن است این زمان نامحدود باشد. در صورتی که مدت زمان فعالیت شرکت محدود باشد باید آن مدت، معلوم گردد و اثر آن این است که با فرارسیدن تاریخ و انقضای مدت، شرکت به خودی خود منحل و برچیده می‌شود. مثلاً چنانچه برای ساختن یک فرودگاه، شرکت خاصی تشکیل شود با خاتمه عملیات ساخت و بهره‌برداری از فرودگاه، مدت زمان فعالیت شرکت مذکور، خاتمه یافته تلقی می‌شود.

۱۲-۴- حقوق صاحبان سهام

سرمایه هر شرکت سهامی، عبارت است از جمع قیمت اسمی سهام آن شرکت. بنابراین سرمایه به سهام متساوی قسمت می‌شود و هر یک از سهامداران، یک یا چند سهم آن را خواهند داشت.

پرداخت سرمایه: قانون اجازه داده است که در موقع تشکیل شرکت‌های سهامی عام، دارندگان سهام اقسالی و پنج درصد از مورد تعهد خود را پرداخت و باقی‌مانده آن را حداکثر ظرف مدت پنج سال پرداخت نمایند.

ولی هرگاه آورده‌های سهامداران، غیرنقدی باشد باید تمام آن تقویم و تسلیم شده باشد.

سرمایه شرکت‌های سهامی معمولاً شامل دو بخش است:

۱- سرمایه پرداخت شده که همان مبلغی است که سهامداران به حساب شرکت واریز کرده‌اند.

۲- سرمایه تعهد شده مابه‌التفاوت مبلغ اسمی و مبلغ واریز شده.

اهمیت سرمایه شرکت، بیشتر مورد نظر معامله‌کنندگان با شرکت است و اشخاص با اطلاع از اعتبار و میزان سرمایه با شرکت، قرارداد منعقد می‌کنند و یا معامله انجام می‌دهند. به این دلیل، هر شرکت باید در سربرگ‌های چاپی خود میزان سرمایه شرکت و آن قسمتی را که تأدیه شده درج نماید تا اشخاص طرف معامله با شرکت، از سرمایه آن مطلع باشند.

۱-۱۲-۴- سرمایه نقدی و غیرنقدی: سرمایه، ممکن است نقدی باشد یا غیرنقدی. سرمایه نقدی که اغلب شرکت‌های

سهامی دارند وجه نقد است. سرمایه غیرنقدی مال یا امتیاز یا عملی است که سهامداران در قبال سهام خریداری شده می‌پردازند. مثلاً ممکن است در شرکتی که موضوع آن ساخت و ساز مسکن است شخصی یک قطعه زمین به ارزش یکصد میلیون ریال تسلیم و در مقابل، هزار سهم یکصد هزار ریالی قبول کند.

۲-۱۲-۴- اندوخته قانونی: در تجارت امکان دارد زبانی متوجه شرکت شود که باعث از بین رفتن سرمایه شود. در

قانون تجارت، به منظور جلوگیری از تأثیر زیان‌های احتمالی بر سرمایه، عنوانی به نام اندوخته قانونی پیش‌بینی شده است و قانون، هیئت مدیره شرکت را ملزم نموده است که پنج درصد از سود خالص شرکت را به اندوخته قانونی تخصیص دهد تا در حساب خاصی به نام «اندوخته قانونی» ثبت شود. این الزام تا زمانی است که مانده اندوخته مذکور، معادل یک دهم سرمایه اصلی شرکت گردد و اضافه بر آن را قانون به اختیار شرکت گذاشته است.

مطالعه آزاد

۳-۱۲-۴- افزایش سرمایه: در اثر پیشرفت کار و احتیاج به نقدینگی و یا انجام طرح‌های در دست اجرا، شرکت‌ها

نیاز به افزایش سرمایه پیدا می‌کنند که ناچار می‌شوند به سرمایه خود اضافه نمایند. در چنین حالتی، شرکت ناچار است سهام جدیدی بفروشد. در صورتی که در اساس‌نامه پیش‌بینی شده باشد می‌توان با رعایت آن اقدام به افزایش سرمایه و فروش سهم نمود. افزایش سرمایه، زمانی امکان‌پذیر است که سرمایه قبلی شرکت تماماً تأدیه شده باشد و تا زمانی که شرکا هنوز تعهد قبلی خود را کاملاً انجام نداده و مبلغی از سرمایه را هنوز پرداخته‌اند، شرکت حق افزایش سرمایه را «تحت هیچ عنوان» نخواهد داشت.

گاهی در عمل مشاهده می‌شود که شرکت سود سرشاری داشته است و ارزش سهام آن در بازار، بیش از قیمت اسمی سهام یعنی پولی است که سهامداران در روز اول پرداخته‌اند. در چنین حالتی، شرکت با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده اقدام به انتشار سهام جدید به قیمتی بیشتر از قیمت اسمی می‌نماید.

قانون تجارت در این مورد می‌گوید که «شرکت می‌تواند سهام جدید را برابر مبلغ اسمی بفروشد و یا این که مبلغی علاوه بر مبلغ اسمی سهم، به عنوان اضافه ارزش سهم از خریداران دریافت کند. هم چنین شرکت می‌تواند عواید حاصله از اضافه ارزش سهام فروخته شده را به اندوخته منتقل سازد یا نقداً بین صاحبان سهام سابق تقسیم کند یا در ازای آن، سهام جدید به صاحبان سهام بدهد.»

به طور کلی، افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی به یکی از روش‌های زیر انجام می‌پذیرد:

۱- افزایش سرمایه از طریق افزایش مبلغ اسمی سهام موجود که در این روش باید موافقت کلیه سهامداران در جمع اعلام شود و تمام مبلغ افزایش سرمایه نیز نقداً پرداخت گردد.

۲- افزایش سرمایه از طریق صدور سهام جدید که در این شیوه تأدیه مبلغ افزایش سرمایه (بهای سهام) جدید به یکی از روش‌های زیر امکان‌پذیر خواهد بود.

۲/۱- از محل مطالبات حال شده سهامداران یا اشخاص

۲/۲- از محل اندوخته‌ها یا سود تقسیم نشده شرکت

گفتنی است که صدور سهام جدید از محل اندوخته‌ها یا سود تقسیم نشده را «سود سهمی» یا «سهام جایزه» می‌نامند.

مطالعه آزاد

۴-۱۲-۴ کاهش سرمایه: هم‌چنان که سرمایه شرکت ممکن است اضافه شود گاهی نیز اتفاق می‌افتد که سرمایه

شرکت‌ها کاهش می‌یابد. کاهش سرمایه به دو صورت انجام می‌شود:

۱- اختیاری

۲- اجباری

کاهش اختیاری سرمایه: در مواردی که شرکت موفق به انجام اهداف اساسنامه‌ای خود نمی‌شود و بیش از مبلغ مورد

احتیاج، سرمایه در اختیار دارد، می‌تواند قسمتی از سرمایه خود را کاهش داده، به شرکا مسترد دارد.

به استناد قانون تجارت «مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت می‌تواند به پیشنهاد هیئت مدیره در مورد کاهش سرمایه به طور

اختیاری اتخاذ تصمیم کند، مشروط بر این که در اثر کاهش به تساوی حقوق صاحبان سهام لطمه‌ای وارد نشود و سرمایه شرکت

از حداقل مبلغ مقرر کمتر نشود.» یعنی در شرکت‌های سهامی عام از پنج میلیون ریال و در شرکت‌های سهامی خاص از یک

میلیون ریال کمتر نباشد.

توضیح این که به استناد قانون تجارت، خرید سهام شرکت از سوی همان شرکت ممنوع است. زیرا در این صورت سرمایه

شرکت تقلیل پیدا می‌کند بدون این که کاهش سرمایه آگهی شود. البته در کشورهای خارجی خرید سهام از سوی شرکت‌ها مجاز

است که به این گونه سهام «سهام خزانه» می‌گویند.

کاهش اجباری سرمایه: اگر تقلیل سرمایه در اثر زیان‌های وارده به قدری باشد که نصف سرمایه شرکت از میان برود، در

این صورت قانون تجارت، هیئت مدیره شرکت را موظف نموده است که مجمع عمومی را دعوت نمایند تا نسبت به بقا یا انحلال

شرکت تصمیم بگیرند. مجمع عمومی می‌تواند در مورد انتشار سهام جدید و یا کاهش سرمایه و یا انحلال شرکت اتخاذ تصمیم

نماید. این تصمیم را در هر حال مدیران شرکت مطابق مقررات قانون به اطلاع مرجع ثبت شرکت‌ها خواهند رسانید. «هرگاه مجمع

عمومی فوق‌العاده رأی به انحلال شرکت ندهد باید در همان جلسه با رعایت مقرراتی که برای ثبت شرکت لازم است سرمایه شرکت

را به مبلغ سرمایه موجود کاهش دهند» مشروط بر این که از میزان حداقلی که برای شرکت‌های سهامی تعیین شده کمتر نباشد.

پرسش‌های چهار گزینه‌ای

۱- در شرکت سهامی، مسئولیت صاحبان سهام:

ج - هیچ گونه مسئولیت خاصی ندارند.

الف - محدود به مبلغ اسمی سهام آن‌هاست.

د - مسئولیت تضامنی دارند.

ب - معادل درصد سهام آن‌هاست.

- ۲- در یک شرکت سهامی، تعداد سهامداران حداقل است؟
- الف - پنج نفر
ب - سه نفر
ج - دو یا چند نفر
د - هیچکدام
- ۳- سرمایه شرکت سهامی خاص حداقل چقدر است؟
- الف - یک میلیون ریال
ب - دو میلیون ریال
ج - حداقل ندارد
د - پنج میلیون ریال
- ۴- حداقل تعداد سهامداران در شرکت سهامی عام چند نفر است؟
- الف - سه نفر
ب - بین سه تا پنج نفر
ج - پنج نفر
د - پنج نفر بیشتر
- ۵- در هنگام تشکیل شرکت سهامی عام، مؤسسان باید:
- الف - صد درصد سهم خود را تأدیه و پرداخت نمایند.
ب - ۲۰ درصد سرمایه را تعهد و ۳۵ درصد آن را پرداخت نمایند.
ج - ۲۰ درصد سرمایه را تعهد و پرداخت نمایند.
د - ۳۵ درصد سرمایه را پرداخت نمایند.
- ۶- پذیره‌نویسی عبارتست از:
- الف - تعهد پرداخت سهام از ناحیه اشخاص
ب - پرداخت بهای سهام از ناحیه اشخاص
ج - پرداخت ۳۵ درصد بهای سهام از ناحیه اشخاص
د - همه موارد بالا
- ۷- هزینه‌های تأسیس، تحت چه سرفصلی و در کدام بخش از صورت‌های مالی نمایش داده می‌شود:
- الف - دارایی‌های ثابت و در ترازنامه
ب - دارایی‌های جاری و در ترازنامه
ج - هزینه‌های عملیاتی در صورت سود و زیان
د - دارایی‌های غیرمشهود و در ترازنامه
- ۸- انواع شرکت‌های سهامی کدام‌اند؟
- الف - خاص و عام
ب - خاص و عام و تضامنی
ج - خاص
د - عام
- ۹- کدام یک از شرکت‌های هفتگانه قانون تجارت، مجاز به پذیره‌نویسی و انتشار اوراق قرضه هستند؟
- الف - مسئولیت محدود و سهامی خاص
ب - سهامی عام
ج - سهامی خاص و عام
د - سهامی خاص
- ۱۰- در شرکت‌های سهامی، کاهش سرمایه به چند صورت انجام می‌شود؟
- الف - اختیاری و قانونی
ب - اختیاری و اجباری
ج - اختیاری
د - اجباری

سهام

هدف‌های رفتاری: در پایان این فصل از فراگیر انتظار می‌رود:

- ۱- انواع سهام را توضیح دهد.
- ۲- ارزش سهام و انواع آن را بیان نماید.
- ۳- سود هر سهم را محاسبه نماید.
- ۴- صرف و کسر سهام را توضیح دهد.

۱-۵- مقدمه

سرمایه هر شرکت سهامی، به قطعاتی تقسیم شده است که هر یک از آن‌ها را «سهام» می‌گویند. بنابراین، سهم عبارت از قطعاتی است که مجموع آن، سرمایه شرکت را تشکیل می‌دهد.

در قانون تجارت، سهم چنین تعریف شده است «سهام قسمتی است از سرمایه شرکت سهامی که مشخص کننده میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در شرکت سهامی می‌باشد.»

در شرکت‌های غیرسهامی، سهم هر شریک را «سهام‌الشرکه» می‌گویند ولی در شرکت سهامی به ذکر «سهام» اکتفا می‌شود. مثلاً گفته می‌شود فلان شخص در فلان شرکت، دارای یک یا چند سهم است.

دارنده سهم نمی‌تواند به نسبت سهم خود در دارایی‌های شرکت مالک باشد بلکه به نسبت سهم خود از شرکت دارای حق است و به موجب آن از منافع شرکت استفاده کرده، در مجمع عمومی رأی می‌دهد و در صورت انحلال از دارایی شرکت سهم خواهد برد.

قانون تجارت، حداکثر قیمت اسمی سهام در شرکت‌های سهامی عام را ده هزار ریال معین کرده، ولی در شرکت‌های سهامی خاص، حداقل و حداکثری برای مبلغ اسمی سهام تعیین نشده است.

۲-۵- انواع سهام

سهام هر شرکت ممکن است به چند صورت انتشار یابد:

۱- عادی (سهام عادی می‌تواند بانام یا بی‌نام منتشر شود)

۲- ممتاز

۱-۲-۵- سهم عادی با نام: سهم، ممکن است با نام باشد. در این صورت، دارنده سهم معلوم و مشخص است و در

محل شرکت دفتری وجود دارد که شماره ردیف سهام و نام دارنده در آن ذکر شده است. بنابراین، از روی شماره ردیف هر سهم می‌توان دانست که آن سهم متعلق به چه کسی است.

انتخاب سهام با نام، به این جهت است که شرکت مایل است شرکای خود را بشناسد و سیاست تجاری آن ایجاب می‌کند

که بدانند سهام شرکت در دست چه اشخاصی است.

قانون تجارت، مقرر داشته است «مادام که تمام مبلغ اسمی هر سهم پرداخت نشده صدور ورقه سهم بی نام یا گواهی نامه موقت ممنوع است. به تعهدکننده این گونه سهام، گواهی نامه موقت با نام داده خواهد شد که نقل و انتقال آن تابع مقررات مربوط به نقل و انتقال سهام با نام است.»

۲-۲-۵- سهم عادی بی نام: سهم بی نام، ورقه‌ای است که اسم دارنده آن در ورقه و یا در دفاتر شرکت ثبت نشده باشد و مالکیت آن با در دست داشتن ورقه سهم، محرز می‌شود. از لحاظ سرعت در نقل و انتقال سهام و تسهیل در تجارت آن، سهام بی نام، بهتر از سهام با نام است.

سهام بی نام به صورت سند در وجه حامل است و دارنده آن مالک شناخته می‌شود مگر آن که خلاف آن قانوناً ثابت گردد. نقل و انتقالات این نوع سهام با قبض و اقباض یعنی با دست به دست شدن به عمل می‌آید.

اگر کسی خواست سهام بی نام خود را بفروشد کافی است که قیمت آن را دریافت و سهم را مانند اسکناس تسلیم کند. این گونه سهام در دست هر کس مشاهده شود به عنوان مالک آن سهم شناخته شده، می‌تواند از منافع شرکت استفاده نماید و در مجامع عمومی به نام دارنده سهم وارد شود و در موقع انحلال هم، از دارایی شرکت سهم ببرد مگر این که شخص دیگری در دادگاه ثابت کند که سهم، متعلق به او است و دارنده به ناحق آن را در تصرف دارد.

سهام با نام و بی نام در تمام مراحل دارای یک ارزش‌اند و دارندگان آن‌ها در نفع و ضرر و استفاده از شرکت یکسان

هستند.

۳-۲-۵- سهم ممتاز: سهام ممتاز، سهامی است که امتیازاتی نسبت به سایر سهام در نفع و یا سرمایه و یا سایر موارد داشته باشد ولی در هر حال قیمت اسمی آن‌ها از سایر سهام بیشتر نیست.

۴-۲-۵- امتیازات سهام ممتاز:

۱- اولویت در دریافت سهم سود که ممکن است به یکی از روش‌های زیر صورت گیرد:

الف - تعلق نسبت معینی از سود به سهام ممتاز قبل از تقسیم سود بین صاحبان سهام عادی

ب - تعلق نسبت معینی از سود به اضافه حق مشارکت در بقیه سود با صاحبان سهام عادی

ج - محفوظ ماندن حق دریافت سهم سود نسبت به سال‌هایی که شرکت زیان دارد از محل سود سال‌های آتی. (این گونه

سهام را سهام ممتاز با سود انباشته می‌گویند).

۲- حق تقدم در بازافت مبلغ سهام نسبت به سهام عادی در صورت انحلال شرکت

سهام ممتاز موقعی قابل انتشار است که اساسنامه شرکت، اجازه انتشار آن را داده باشد و یا مجمع عمومی فوق العاده آن

را تصویب نماید. در قانون تجارت مقرر گردیده است «در صورتی که برای بعضی از سهام شرکت با رعایت مقررات قانون، مزایایی

قابل شوند این گونه سهام، «سهام ممتاز» نامیده می‌شود».

کلیه سهام شرکت را نمی‌توان ممتاز دانست. زیرا در این صورت، هیچ‌یک از سهام نسبت به دیگری ترجیح ندارد و عادی

محسوب می‌شود. سهام ممتاز ممکن است در چند نوبت منتشر شود و دارای چند نوع باشد. مثلاً ممکن است شرکت، تعدادی

سهام ممتاز داشته باشد که فقط ۵ درصد بیش از سایر سهام منفعت ببرد و تعدادی دیگر، علاوه بر منافع در دارایی شرکت در زمان

انحلال، حق تقدم داشته باشد.

مطالعه آزاد

۳-۵- پرداخت قیمت سهام

چون تمام سرمایه شرکت، در ابتدای تأسیس مورد احتیاج نیست از این رو، مقداری از آن (بهای سهام) مطالبه می‌شود

و بقیه آن به تدریج اخذ می‌گردد. با در نظر گرفتن این موضوع، قانون تجارت مقرر داشته است که خریداران سهم می‌توانند در ابتدا قسمتی از قیمت سهم را که کمتر از سی و پنج درصد نباشد پرداخت و بقیه را تعهد نمایند. ممکن است شرکتی در ابتدای تشکیل بیش از سی و پنج درصد مثلاً شصت درصد قیمت اسمی سهام و یا تمام قیمت آن را لازم داشته باشد که در این صورت، به همان نسبت از قیمت سهام نقداً پرداخت می‌شود ولی در هر حال مبلغ پرداخت و میزان تعهد شده هر سهم باید در اساس‌نامه ذکر شود.

مطالبه مبلغ پرداخت نشده سهام به این طریق خواهد بود که هیئت مدیره مراتب را در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن درج می‌شود منتشر می‌کند و مهلت «معقول و مناسبی» برای پرداخت آن قرار می‌دهد. در صورتی که دارندگان سهام از تأدیه مبلغ پرداخت شده خودداری نمایند، خسارت دیرکرد از قرار نرخ رسمی بهره^۱ به علاوه چهار درصد در سال به مبلغ تأدیه نشده اضافه خواهد شد. پس از اخطار این موضوع از طرف شرکت به صاحب سهم و گذشتن یک‌ماه از صدور اخطار، در صورتی که مبلغ مورد مطالبه و خسارت تأخیر آن تماماً پرداخت نشود، شرکت آگهی فروش سهم مزبور را با قید مشخصات سهام فقط یک نوبت در روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن منتشر می‌شود می‌نماید و یک نسخه از آگهی به وسیله پست سفارشی برای صاحب سهم ارسال می‌شود. سپس این گونه سهام را در صورتی که در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشد (مربوط به شرکت‌های سهامی عام) از طریق بورس و در غیر این صورت، از طریق مزایده فروخته، از حاصل فروش آن، شرکت کلیه هزینه‌های مربوط را برداشت می‌کند و در صورتی که چیزی باقی بماند، مازاد را به صاحب سهم پرداخت می‌نماید. در این موقع، نام صاحب سهام قبلی از دفتر حذف و اوراق سهام یا گواهی‌نامه موقت سهام، با قید کلمه المثنی به نام خریدار صادر و مراتب برای اطلاع عموم آگهی می‌گردد.

۴-۵- ارزش سهام

هر سهمی معمولاً دارای چهار نوع قیمت یا ارزش است:

۱- ارزش اسمی

۲- ارزش روز یا تجارتي

۳- ارزش دفتری

۴- ارزش تصفیه

۱-۴-۵- ارزش اسمی: ارزش اسمی سهام، همان است که در روی آن نوشته شده است و سرمایه شرکت مجموع

قیمت اسمی آن است. چنانچه سرمایه شرکتی، دو میلیون ریال شامل هزار سهم تقسیم شده باشد ارزش اسمی هر سهم آن دو هزار ریال است.

۲-۴-۵- ارزش تجارتي یا ارزش روز: قیمت تجارتي یا حقیقی هر سهم به فعالیت و سوددهی شرکت بستگی دارد.

طبیعی است که قیمت سهام شرکتی که سالانه ۲۰ درصد سود می‌دهد با سهام شرکتی که سالانه ۳۵ درصد سود می‌دهد فرق دارد. قیمتی که سهام در بازار و بورس‌ها به فروش می‌رسد با قیمت اصلی و اسمی سهام فرق دارد و قیمت بازار «ارزش تجارتي» نامیده می‌شود. ممکن است ارزش تجارتي از ارزش اسمی کمتر یا بیشتر باشد. مثلاً سهام شرکتی که فعالیتی نداشته و در اثر زیان‌های وارده، قسمتی از سرمایه آن از بین رفته است، در بازار به ارزش اسمی خریدار ندارد و ناچار به قیمت کمتری فروش می‌رود. گاهی ارزش اسمی و تجارتي با یکدیگر فرقی ندارند. در این صورت، گفته می‌شود که ارزش اسمی سهام با ارزش تجارتي منطبق است.

۱- به موجب ماده ۳۵ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت می‌باید خسارت تأخیر تأدیه نیز اخذ شود ولی پس از انقلاب و به موجب برخی یا همه فتاوی

صادره، خسارت تأخیر تأدیه، غیرشرعی اعلام شده است.

۳-۴-۵- ارزش دفتری: عبارت است از ارزش سهام شرکت در حالت فعلی آن و یا حقی که صاحبان سهام نسبت به ارزش ویژه ثبت شده در دفاتر دارند. در این گونه موارد، سود تقسیم نشده و اندوخته‌ها نیز بخشی از ارزش دفتری سهام را تشکیل می‌دهند.

$$\text{ارزش دفتری هر سهم عادی} = \frac{\text{سود (کسر) سهام عادی} \pm \text{اندوخته‌ها} + \text{سود (زیان) انباشته} \pm \text{سرمایه (سهام عادی)}}{\text{تعداد سهام عادی}}$$

گفتنی است که ارزش دفتری، فقط برای سهام عادی محاسبه می‌شود که عموماً با ارزش اسمی هر سهم عادی تفاوت دارد. اما ارزش دفتری سهام ممتاز، معمولاً با ارزش اسمی آن برابر است. بنابراین، برای محاسبه ارزش دفتری هر سهم عادی باید مبلغ ریالی سهام ممتاز را از سرمایه کسر نمود.

۴-۴-۵- ارزش تصفیه: عبارت است از مبلغی که در صورت انحلال و تصفیه شرکت به هر سهم تعلق می‌گیرد.

$$\text{ارزش تصفیه هر سهم} = \frac{\text{سود (زیان) تصفیه} \pm \text{اندوخته‌ها} + \text{سود (زیان) انباشته} \pm \text{سرمایه}}{\text{تعداد سهام}}$$

۵-۵- سود هر سهم

از جمله مهم‌ترین اطلاعاتی که در صورت‌های مالی شرکت‌های سهامی ارائه می‌شود، اطلاعات مربوط به میزان سود متعلق به هر سهم است. در محاسبه سود هر سهم، اثر ارقام غیرمستمر و غیرعادی بر سود باید مورد توجه قرار گیرد. در غیر این صورت، رقم سود متعلق به هر سهم گمراه‌کننده خواهد بود.

مثال- فرض کنید سرمایه شرکت حسام، متشکل از ۲۰۰/۰۰۰ سهم باشد. شرکت در سال ۱۳×× مبلغ ۱۴۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال سود داشته و ارقام غیرعادی یا سایر ارقام خاص، در حساب سود و زیان سال مذکور منظور نشده است. به این ترتیب، سود متعلق به هر سهم در سال ۱۳×× معادل $\frac{140/000/000}{200/000} = 700$ ریال بوده است. حال اگر در سال بعد سود شرکت بدون توجه به ارقام غیرعادی، معادل ۱۴۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال باشد، سود هر سهم معادل $\frac{145/000/000}{200/000} = 725$ ریال است.

۶-۵- صرف سهام

اگر سهام شرکتی، به قیمت بیش از مبلغ اسمی آن فروش رود به این مازاد «صرف سهام» گفته می‌شود. این مبلغ، تحت عنوان «صرف سهام» و در سمت چپ ترازنامه، ذیل ارزش اسمی سهام مربوط درج می‌گردد. صرف سهام عادی و صرف سهام ممتاز باید جداگانه در حساب‌ها نمایش داده شوند.

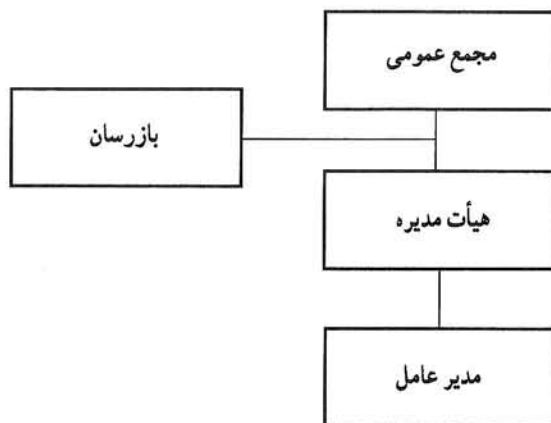
۷-۵- کسر سهام

اگر یک شرکت سهامی، سهام صادره خود را به مبلغی کمتر از ارزش اسمی به فروش رساند، معادل این مابه‌التفاوت تحت عنوان «کسر سهام» در حساب‌ها ثبت می‌شود. کسر سهام در سمت چپ ترازنامه به صورت منفی ذیل ارزش اسمی سهام مربوط درج می‌گردد و از بهای آن کسر می‌شود.

قانون تجارت در خصوص فروش سهام به کسر سکوت کرده است، ولی از دیدگاه حسابداری، می‌توان کسر سهام را در بدهکار حساب صرف سهام (در صورت وجود) ثبت نمود. چنانچه حساب صرف سهام در حساب‌ها وجود نداشته باشد و یا مانده حساب صرف سهام تکافوی مانده کسر سهام را ندهد، در این صورت می‌توان کسر سهام را نیز به سود (زیان) انباشته منتقل کرد. در هر صورت حساب کسر سهام همواره مانده بدهکار دارد.

۱- مجامع شرکت‌های سهامی

در شرکت سهامی، سهامداران که مالکان شرکت هستند شرکت را بر اساس شرایطی که در اساسنامه ذکر شده، اداره می‌کنند و بر آن نظارت دارند. اداره شرکت از سوی هیأت مدیره و نظارت بر آنان، از طریق بازرسان قانونی که توسط سهامداران منصوب می‌شوند، صورت خواهد گرفت. نمودار زیر ساخت سازمانی یک شرکت سهامی را نمایش می‌دهد.

مجمع عمومی، اجتماع شرکای شرکت و مجموع اشخاصی است که شخصیت شرکت را به وجود آورده‌اند و شخصیت حقوقی شرکت بسته به وجود آن‌هاست. مجمع عمومی که بالاترین مرکز قدرت شرکت و تعیین کننده سرنوشت آن می‌باشد، سه قسم است:

- ۱- مجمع عمومی مؤسس
- ۲- مجمع عمومی عادی
- ۳- مجمع عمومی فوق‌العاده

۲- مجمع عمومی مؤسس

در شرکت‌های سهامی عام، اولین مجمعی که کار رسیدگی به پذیره‌نویسی و تصویب اساسنامه و تعیین مدیران را بر عهده دارد، «مجمع مؤسس» نامیده می‌شود. تشکیل چنین مجمعی در شرکت‌های سهامی خاص الزامی نیست. مجمع عمومی مؤسس که قبل از تشکیل شرکت سهامی عام، و در تمام مدت شرکت، فقط یک بار تشکیل می‌شود، مرکب از کلیه مؤسسان و پذیره‌نویسان خواهد بود. حضور عده‌ای که لااقل نصف سرمایه شرکت را تعهد نموده‌اند، ضروری است. در صورتی که در این مجمع، عده کافی (دارندگان بیش از نصف سرمایه) حاضر نشوند، مؤسسان مجمع عمومی دیگری دعوت می‌نمایند. در مجمع عمومی دوم، حضور یک ثلث از دارندگان سرمایه شرکت ضروری است. در صورتی که باز هم عده کافی برای شرکت در مجمع عمومی مؤسس حاضر نشوند، برای بار سوم آخرین مجمع عمومی دعوت می‌شود.

۳- مجمع عمومی فوق‌العاده

مجمع عمومی فوق‌العاده، با حضور حداقل دارندگان بیش از پنجاه درصد صاحبان سهامی که حق رأی دارند یا نمایندگان آن‌ها در جلسه، رسمیت خواهد داشت. اگر این حد نصاب در اولین دعوت حاصل نشود، مجمع، برای مرتبه دوم دعوت خواهند

شد و حد نصاب در این مجمع با حضور بیش از یک سوم صاحبان سهام با حق رأی شرکت است؛ مشروط بر آنکه در دعوت دوم نتیجه دعوت اول ذکر شده باشد. تصمیمات مجمع عمومی فوق العاده با شرکت دو سوم آرای صاحبان سهام حاضر در جلسه، معتبر خواهد بود.

وظایف و اختیارات مجمع عمومی فوق العاده: وظایف مجمع عبارتست از:

– افزایش سرمایه

– کاهش سرمایه

– تغییرات اساس نامه

– انحلال شرکت قبل از موعد و یا تغییر نوع شرکت

اولاً – حدود اختیارات مجمع عمومی فوق العاده در مورد افزایش سرمایه: افزایش سرمایه از نظر حقوقی وقتی صورت

می گیرد که شرکت سرمایه قبلی خود را تماماً تأدیه کرده باشد. این افزایش به چهار صورت زیر تحقق می یابد:

– افزایش سرمایه از طریق پرداخت مبلغ اسمی سهم به نقد.

– با تبدیل سود تقسیم نشده یا اندوخته یا عواید حاصله از اضافه ارزش سهام به سرمایه شرکت.

– به صورت تبدیل مطالبات نقدی حال شده اشخاص از شرکت به سهام جدید.

– با تبدیل اوراق قرضه به سهام.

۴ – مجمع عمومی عادی

تصمیمات کلی هر شرکت که از سوی مدیران اخذ شده و هم چنین خط مشی سالانه آن، باید به اطلاع و تصویب سهامداران برسد. دارندگان سهام نیز علاقه مند هستند از امور کلی شرکت با اطلاع باشند. مجمع عمومی تنها وسیله ای است که دارندگان سهام می توانند نظریه خود را اعمال نمایند. قانون مقرر می دارد: «مجمع عمومی شرکت باید سالی یک مرتبه منعقد شود». در این مورد، دو تکلیف برای شرکت معین شده است:

۱ – مجمع عمومی باید در هر سال یک مرتبه تشکیل شود. انعقاد مجمع عمومی در هر سال، چند مرتبه هم ممکن است اتفاق بیفتد ولی نمی توان هر چند سال یک مرتبه آن را منعقد نمود. بلکه همه ساله حتماً باید تشکیل شود.

۲ – زمان تشکیل مجمع عمومی سالانه باید در اساس نامه قید شود. تا سهامداران بدانند مجمع عمومی چه موقعی تشکیل می شود تا خود را برای آن حاضر کنند.

وظایف مجمع عمومی عادی: مجمع عمومی عادی، ناظر به جریان و فعالیت یک ساله شرکت و دارای وظایف زیر است:

۱ – انتخاب هیئت مدیره؛ هیئت مدیره شرکت از طرف این مجمع عمومی تعیین می شود. مدت مأموریت اعضای هیئت مدیره، حداکثر دو سال تعیین می گردد. هر موقع که مدت خدمت آن ها پایان یابد مجمع عمومی، هیئت مدیره جدیدی انتخاب خواهد نمود. انتخاب هیئت مدیره، یکی از اقدامات مهم مجمع عمومی است زیرا اینان در حقیقت نماینده دارندگان سهام برای اداره امور شرکت اند و عملیات آن ها در نفع و ضرر شرکت خیلی تأثیر دارد.

۲ – انتخاب بازرسان شرکت: بازرس یا بازرسان به تعدادی که در اساس نامه معین شده اند باید از طرف مجمع عمومی انتخاب شوند. بدیهی است بازرس شرکت، ناظر عملیات هیئت مدیره است و گزارش عملکرد هیأت مدیره و درستی یا نادرستی ارقام مندرج در صورت های مالی را به اطلاع صاحبان سهام می رساند.

۳ – تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان: هیئت مدیره موظف است صورت های مالی (ترازنامه و حساب سود و

زیان) و صورت دارایی و مطالبات و دیون شرکت و صورت حساب دوره عملکرد سالانه را تهیه نماید. مجمع عمومی با قرائت گزارش بازرسان نسبت به تصویب یا رد عملکرد هیئت مدیره تصمیم می گیرند. مسلم است «بدون قرائت گزارش بازرسان یا بازرسان شرکت در مجمع عمومی، اخذ تصمیم نسبت به ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی معتبر نخواهد بود.»

۴- تقسیم منافع: در شرکت های سهامی برای این که حقوق همه سهامداران یکسان رعایت شود، تقسیم سود صرفاً با نظر مجمع عمومی صورت می گیرد.

۵- تصویب و یا رد پیشنهادهایی که از طرف هیئت مدیره و یا بازرسان و یا یکی از سهامداران ارائه می شود.

۶- تعیین خط مشی شرکت و تصویب و یا اقدام به هر عملی که به صلاح شرکت است مشروط بر این که در صلاحیت مجمع عمومی فوق العاده نباشد.

تذکر: چنانچه مجمع عمومی عادی سالانه خارج از موعد مقرر قانونی تشکیل شود به آن «مجمع عمومی عادی به طور فوق العاده» می گویند که با مجمع عمومی فوق العاده تفاوت دارد.

۵- هیئت مدیره شرکت

هر شرکت سهامی به وسیله چند نفر که خود صاحب سهم نیز هستند اداره می شود که در قانون تحت عنوان «هیأت مدیره» شناخته می شوند. افراد این هیئت هر یک نماینده شرکت هستند یعنی از طرف شرکت نمایندگی دارند که در امور جاری شرکت اقدام نمایند. فعالیت هر شرکت و سود و منافع آن بیشتر بستگی به وضعیت افراد هیئت مدیره شرکت دارد. در صورتی که این اشخاص، بصیر و آگاه باشند نفع خوبی به شرکا می رسانند و اگر هر یک از مدیران متوجه شوند ادامه شرکت زیان دارد فوراً به شرکا اطلاع داده و انحلال شرکت را از مجمع عمومی خواستار می شوند. چون مدیران شرکت سهامی در قبال عده ای از شرکای متفرق و متعدد قرار گرفته اند و باید منافع آن ها را حفظ نمایند، قانون، مقرراتی برای آن ها وضع نموده است که ذیلاً بیان می شود:

۱-۵- انتخاب مدیران و مدت آن: انتخاب مدیران، از سوی مجمع عمومی خواهد بود و اولین مدیران شرکت را اولین مجمع عمومی انتخاب می نماید. مادام که مدیران و بازرسان شرکت انتخاب نشده و قبولی خود را اعلام نداشته اند نمی توان شرکت را قطعاً تشکیل شده دانست.

اشخاصی که به سمت مدیریت انتخاب می شوند دائمی نیستند و برای مدت محدودی تعیین می شوند و مدت انتخاب آن ها هیچ وقت نباید از دو سال تجاوز نماید. هرگاه به موجب اساس نامه یا تصمیم مجمع، مدت مدیریت بیش از دو سال تعیین شود نسبت به مازاد دو سال، اثر قانونی ندارد.

شروط اصلی انتخاب مدیران:

۱- مدیران باید از میان شرکای شرکت انتخاب شوند. بنابراین کسی که دارای سهمی در شرکت نباشد نمی تواند به سمت مدیریت اشتغال یابد.

۲- مدت خدمت آن ها به میزانی خواهد بود که در اساس نامه معین شده است و حداکثر آن دو سال خواهد بود. چنانچه مجمع عمومی مایل به انتخاب مجدد آن ها بود برای مدتی که از دو سال تجاوز ننماید آن ها را انتخاب می نماید. به هر حال «انتخاب مجدد مدیران بلا مانع است.»

۳- هیئت مدیره یا هر یک از مدیران قابل عزل هستند و هر گاه مجمع عمومی بخواهد می تواند آن ها را معزول کند.

۴- عده هیئت مدیره در شرکت های سهامی عام نباید کمتر از پنج نفر باشد ولی بیشتر از پنج نفر مثلاً هفت یا نه یا یازده نفر (چون معمولاً به علت جلوگیری از اختلاف رأی، عده هیئت مدیره را فرد انتخاب می نمایند) طبق مقررات اساس نامه مانعی ندارد. در شرکت های سهامی خاص، تعداد اعضای هیئت مدیره حداقل سه نفر است.

اعضای هیئت مدیره باید یک نفر رئیس و یک نفر نایب رئیس را از اشخاص حقیقی، از بین خود انتخاب نمایند. اکثریت هیئت مدیره می‌توانند اشخاص مزبور را عزل و دیگری را از بین خود انتخاب نمایند.

۲-۵- حدود اختیارات مدیران: هیئت مدیره، برای اداره کردن و رسیدگی به امور عادی و جاری شرکت از قبیل خرید و فروش، اجاره محل، استخدام کارمندان جدید، طرح دعوی، دفاع از حقوق شرکت، امضای مراسلات و اوراق تجارتي و امثال آن دارای اختیار است.

۶- بازرسان شرکت

برای نظارت بر اعمال مدیران شرکت و اطلاع مجمع عمومی از اوضاع و احوال آن، هر شرکت سهامی باید دارای بازرسانی باشد که انتخاب آنان از طرف مجمع عمومی صورت می‌گیرد و مدت مأموریت آن‌ها یک سال است. بنابراین، یکی از وظایف مجمع عمومی سالانه، انتخاب بازرسان است.

۱-۶- حدود اختیارات بازرسان: بازرسان نمی‌توانند مستقلاً در شرکت عمل نمایند و یا مانع کار مدیران باشند ولی حق دارند به دفاتر و سوابق شرکت مراجعه نموده اوضاع و احوال شرکت را بررسی نمایند. درباره صحت و درستی صورت‌داری و صورت‌حساب دوره عملکرد و حساب سود و زیان و ترازنامه‌ای که مدیران برای تسلیم به مجمع عمومی تهیه می‌کنند و نیز درباره صحت اطلاعاتی که مدیران در اختیار مجمع عمومی می‌گذارند اظهار نظر کرده، باید اطمینان حاصل کنند که حقوق صاحبان سهام، طبق اساس‌نامه یکسان رعایت شده است.

طبق قانون تجارت، بازرسان مکلف‌اند «هرگونه تخلف یا تقصیری را که در امور شرکت از ناحیه مدیران یا مدیرعامل مشاهده کنند به اولین مجمع عمومی اطلاع دهند. در صورتی که ضمن انجام مأموریت خود از وقوع جرمی مطلع شوند باید به مراجع قضایی صلاحیت‌دار اعلام نموده، نیز، جریان را به اولین مجمع عمومی گزارش دهند.»

به موجب قانون تجارت «بدون قرائت گزارش بازرس یا بازرسان شرکت در مجمع عمومی، اخذ تصمیم نسبت به ترازنامه و حساب سود و زیان مالی معتبر نخواهد بود» و در صورتی که مجمع عمومی، بدون دریافت گزارش بازرس یا بازرسان شرکت صورت‌داری و ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت را مورد تصویب قرار دهد، این تصویب به هیچ وجه اثر قانونی ندارد و از درجه اعتبار ساقط است.

۷- ترازنامه

هیئت مدیره شرکت سهامی، در درجه اول مسئول صحت حساب‌های شرکت و تهیه ترازنامه در آخر هر سال مالی است. بنابراین قانون تجارت، در این باره وظایفی را به شرح زیر برای آن‌ها تعیین نموده است:

۱- هیئت مدیره شرکت باید پس از انقضای سال مالی، صورت‌داری و دیون شرکت را در پایان هر سال و همچنین ترازنامه و حساب عملکرد و حساب سود و زیان شرکت را به ضمیمه گزارشی درباره فعالیت و وضع عمومی شرکت، طی سال مالی مزبور تنظیم کند.

۲- اسنادی که به شرح فوق تهیه می‌شود باید اقلأً بیست روز قبل از تاریخ تشکیل مجمع عمومی عادی سالانه شرکت در اختیار بازرسان گذارده شود تا فرصت داشته باشند که بیلان سود و زیان را بررسی و امضا کنند.

۳- برای این که در ارزیابی اموال منقول و غیرمنقول روش‌های غیرمتعارفی وجود نداشته باشد، قانون مقرر داشته «در تنظیم حساب عملکرد و حساب سود و زیان و ترازنامه شرکت، باید همان شکل و روش‌های ارزیابی که در سال مالی قبل از آن به کار رفته است رعایت شود. با وجود این در صورتی که تغییری در شکل و روش‌های ارزیابی سال قبل از آن مورد نظر باشد باید اسناد مذکور به هر دو شکل و هر دو روش ارزیابی تنظیم گردد تا مجمع عمومی با ملاحظه آن‌ها و با توجه به گزارش هیئت مدیره و بازرسان نسبت به تغییرات پیشنهادی تصمیم بگیرند.»

۴- قانون تصریح دارد که «در ترازنامه باید استهلاک اموال و اندوخته‌های لازم در نظر گرفته شود ولو این که پس از وضع استهلاک و اندوخته‌ها، سود قابل تقسیم، باقی نماند یا کافی نباشد.»

۵- «تعهداتی که شرکت آن را تضمین کرده است باید با قید مبلغ در ذیل ترازنامه آورده شود.»

۶- در اولین ترازنامه شرکت بخشی از «هزینه تأسیس شرکت با توجه به قانون مالیات‌های مستقیم، باید قبل از تقسیم هرگونه سود، مستهلک شود.»

۷- در ترازنامه‌ها «هزینه‌های افزایش سرمایه باید حداکثر تا پنج سال از تاریخی که این گونه هزینه‌ها به عمل می‌آید مستهلک شود» ولی اجازه داده شده «در صورتی که سهام جدیدی که در نتیجه افزایش سرمایه صادر می‌شود به قیمتی بیش از مبلغ اسمی فروخته شده باشد، هزینه‌های افزایش سرمایه را از محل این اضافه ارزش مستهلک نمود.»

۸- سود و زیان

قانون تجارت در مورد تعریف سود شرکت مقرر داشته «سود خالص شرکت در هر سال مالی عبارت است از درآمد حاصل در همان سال مالی منهای کلیه هزینه‌ها و استهلاک و ذخیره‌ها.» که این سود را «سود حسابداری» می‌نامند.

مسلم است سود خالص تماماً قابل تقسیم نیست. به شرحی که قبلاً گفته شد اندوخته قانونی باید کسر شود. بنابراین، در قانون تجارت قید شده است که دو نوع حساب زیر باید از سود خالص کسر شود تا قابل تقسیم بین شرکا باشد:

۱- کسر اندوخته قانونی به اضافه هر نوع اندوخته‌ای که در اساس‌نامه ذکر شده یا مجمع عمومی فوق‌العاده تصمیم گرفته باشد.

۲- در صورتی که در سنوات قبل، زبانی متوجه شرکت شده است باید از سود سال جاری کسر شود.

هر تصمیم که بدون رعایت این دو موضوع گرفته شود باطل است و سودی که پس از وضع دو مورد فوق باقی می‌ماند طبق تصمیم مجمع عمومی به وسیله هیئت مدیره قابل تقسیم بین شرکاست. مشروط بر این که «در هر حال پرداخت سود به صاحبان سهام باید ظرف ۸ ماه پس از تصمیم مجمع عمومی راجع به تقسیم سود انجام گیرد.»

در تقسیم سود، دو وظیفه برای هیئت مدیره شرکت مقرر گردیده است به شرح زیر:

الف- هرگاه مقرر شود از سود خالص سال مالی شرکت، پاداشی برای اعضای هیئت مدیره در نظر گرفته شود «به هیچ وجه نباید در شرکت‌های سهامی عام از پنج درصد سود که در همان سال به صاحبان سهام پرداخت می‌شود و در شرکت‌های سهامی خاص، از ده درصد سودی که در همان سال به صاحبان سهام پرداخت می‌شود تجاوز کند. مقررات اساس‌نامه و هرگونه توضیحی که مخالف با مفاد این ماده باشد باطل و بلااثر است.»

ب- در شرکت‌های سهامی عام هیئت مدیره مکلف است به حساب‌های سود و زیان و ترازنامه شرکت، گزارش حسابداران رسمی (حسابداران قسم خورده) را نیز ضمیمه کند. حسابداران رسمی باید علاوه بر اظهارنظر در حساب‌های شرکت، گواهی نمایند که کلیه دفاتر و اسناد و صورت‌های مالی شرکت و توضیحات مورد لزوم در اختیار آن‌ها قرار گرفته است و حساب‌های سود و زیان و ترازنامه تنظیم شده از طرف هیئت مدیره، وضع مالی شرکت را به خوبی نشان می‌دهد.

۹- سود سهام

منظور از سود سهام، قسمتی از سود قابل تقسیم شرکت است که به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی صاحبان سهام نقداً بین سهامداران تقسیم می‌شود. معمولاً سود به نسبت مساوی به سهام تعلق می‌گیرد، مگر این که در اساس‌نامه در مورد تقسیم سود، امتیاز خاصی برای گروهی از سهام منظور شده باشد.

۱۰- سود تقسیم نشده

همان طور که ذکر شد، ممکن است بخشی از سود ویژه در شرکت نگاهداری و از تقسیم آن بین سهامداران خودداری شود. سود تقسیم نشده به صورت یکی از انواع اندوخته‌ها یا مانده سود تخصیص نیافته (انباشته) در صورت‌های مالی ارائه می‌شود.

۱۱- اندوخته‌ها

آن بخش از سود را که به دلیل الزام قانونی یا به اختیار صاحبان سهام، برای مقاصد خاص یا مصارف عمومی کنار گذارده می‌شود «اندوخته» می‌نامند.

اندوخته‌ها به دلایل زیر ایجاد می‌شوند:

الف- الزام قانونی (مثل اندوخته قانونی)

ب- برای مقاصد خاص (مثل اندوخته توسعه)

ج- برای مصارف عمومی و احتیاطی (اندوخته‌های عمومی و احتیاطی).

از سوی دیگر، از نظر ضوابط بین‌المللی حسابداری اندوخته‌ها نوعاً به دو گروه تقسیم می‌شوند: «اندوخته‌های جاری» و «اندوخته‌های سرمایه‌ای». اندوخته‌های جاری را می‌توان بین سهامداران تقسیم و یا از محل آن‌ها هزینه‌ها و زیان‌های پیش‌بینی نشده را تأمین کرد. لیکن، اندوخته‌های سرمایه‌ای را نمی‌توان به عنوان سود سهام بین صاحبان سهام تقسیم نمود.^۱

۱۲- انحلال و تصفیه شرکت

شرکت سهامی (اعم از عام یا خاص) در موارد زیر منحل می‌شود:

- وقتی که شرکت، موضوعی را که برای آن تشکیل شده است انجام داده یا انجام آن ناممکن باشد.

- در صورتی که شرکت برای مدت معین تشکیل گردیده و آن مدت منقضی شده باشد مگر این که، مدت مزبور قبل از انقضا،

تمدید شده باشد.

- در صورت ورشکستگی.

- در هر موقع که مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام به هر علتی رأی به انحلال بدهند.

- در صورت صدور حکم قطعی دادگاه.

۱-۱۲- مدیر تصفیه و وظایف او: امر تصفیه با مدیران شرکت است مگر در اساس‌نامه یا مجمع عمومی ترتیب دیگری

مقرر شده باشد.

هرگاه علت انحلال شرکت ورشکستگی باشد تابع مقررات قانون امور ورشکستگی است.

هرگاه مدیر تصفیه معین نشده باشد و یا این که تعیین شده ولی به وظایف خود عمل ننماید هر ذینفع می‌تواند به دادگاه مراجعه

کند و تعیین مدیر تصفیه جدیدی را از دادگاه بخواهد.

از آن زمان که شرکت منحل می‌شود، مدیران، دیگر سمتی ندارند و چون ممکن است شرکت کارهای ناتمامی داشته باشد،

مطالبات و بدهکاری داشته یا اجناسی در انبار موجود باشد که باید به فروش برسد و حتی ممکن است دعاوی در محاکم داشته باشد

۱- طبق ماده ۱۵۸ و ۲۴۰ قانون تجارت، انتقال اندوخته قانونی به سرمایه ممنوع شناخته شده است لیکن انتقال سایر اندوخته‌ها و نیز عواید حاصله از اضافه

ارزش سهام جدید به سرمایه شرکت و نیز تقسیم آن‌ها بین صاحبان سهام مجاز اعلام گردیده است، مشروط بر آن که در تصمیم مجمع عمومی صریحاً قید شود که مبالغ مورد نظر از کدام یک از اندوخته‌ها باید برداشت و تقسیم گردد.

و از همه مهمتر این که دارایی شرکت باید بین سهامداران تقسیم شود از این رو، کسانی باید وجود داشته باشند که این امور را به انجام رسانند. این اشخاص را «مدیران تصفیه» می‌گویند.

۲-۱۲- تقسیم دارایی شرکت: آن قسمت از دارایی شرکت که در مدت تصفیه مورد احتیاج نیست بین صاحبان سهام به نسبت سهمی که دارند تقسیم می‌شود، به شرط آن که حقوق بستانکاران ملحوظ و معادل دیونی که هنوز موعد تأدیه آن نرسیده است کنار گذاشته باشد و پس از ختم تصفیه و انجام تعهدات و تأدیه کلیه دیون، دارایی شرکت بدواً به مصرف بازخرید مبلغ اسمی سهام به سهامداران خواهد رسید و مازاد به ترتیب مقرر در اساس‌نامه شرکت و در صورتی که اساس‌نامه ساکت باشد به نسبت سهام بین سهامداران تقسیم می‌شود.

مدیران تصفیه مکلف‌اند ظرف یک ماه پس از ختم تصفیه، مراتب را به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام دارند. مدیران تصفیه باید پس از اعلام ختم تصفیه، وجوه باقی‌مانده را در حساب مخصوص در نزد یکی از بانک‌های ایران تودیع نموده، صورت اسامی بستانکاران و صاحبان سهامی را که حقوق خود را استیفا نکرده‌اند به بانک تسلیم و مراتب را آگهی کنند تا اشخاص برای گرفتن طلب خود مراجعه نمایند. در صورتی که پس از ده سال از تاریخ انتشار آگهی ختم تصفیه مراجعه نکنند وجوه باقی‌مانده با اطلاع دادستان محل، جزء اموال بلاصاحب شناخته و به خزانه دولت منتقل خواهد شد.

ثبت عملیات حسابداری در شرکت‌های سهامی

هدف‌های رفتاری: در پایان این فصل از فراگیر انتظار می‌رود:

- ۱- عملیات حسابداری تأسیس شرکت سهامی را انجام دهد.
- ۲- حسابداری تأسیس شرکت سهامی را شرح دهد.
- ۳- نحوه مطالبه سرمایه تعهد شده از سهامداران را بیان نماید.

۱-۶- تشکیل شرکت سهامی و ثبت سرمایه

همان‌طور که اشاره شد تأسیس شرکت سهامی عام در دو مرحله انجام می‌پذیرد. شرکت سهامی را از هنگام تصمیم مؤسسان نسبت به تأسیس آن تا تشکیل مجمع عمومی مؤسس و تصویب اساسنامه («شرکت در شرف تأسیس») می‌گویند. مؤسسان می‌باید عملیات حسابداری بین این دو دوره یعنی مدت زمانی که انجام تشریفات و تشکیل شرکت به طول می‌انجامد در دفاتر مالی آماري نگهداری کنند و عملیات مربوط، از جمله تعهد مؤسسان، پرداخت وجوه و دارایی‌های غیرنقدی و انجام هزینه‌های دوره تأسیس را در این دفاتر ثبت نمایند.

با تعیین میزان تعهد مؤسسان که طبق قانون تجارت نمی‌باید کمتر از ۲۰٪ سرمایه باشد ثبت زیر در دفتر هیئت مؤسس انجام

می‌گیرد:

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱			تعهد مؤسسين		×××	×××
			سرمایه			

مؤسسان می‌بایست حداقل ۳۵٪ از سرمایه تعهد شده را به صورت نقد و یا دارایی‌های دیگر نزد بانک تعیین شده با همین

منظور تودیع نمایند و گواهی لازم را دریافت دارند. در این صورت، ثبت زیر انجام می‌پذیرد:

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۲			بانک		×××	
			دارایی‌های غیرنقدی		×××	
			تعهد مؤسسين			×××

چنانچه در این دوره هزینه‌هایی اتفاق افتد چون شرکت هنوز به ثبت نرسیده است و نمی‌تواند در دارایی‌های خود تصرف نماید، این گونه هزینه‌ها از سوی هیئت مؤسس (یا یکی از آنان) پرداخت می‌شود. نحوه ثبت حسابداری این گونه هزینه‌ها در ثبت «۳» نشان داده شده است.

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۳			هزینه‌های تأسیس		×××	×××
			حساب‌های پرداختی			

همزمان با اعلام پذیره‌نویسی عمومی، ثبت زیر انجام می‌گیرد:

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۴			تعهد پذیره‌نویسان		×××	×××
			سرمایه			

پس از پذیره‌نویسی سهام از سوی پذیره‌نویسان و واریز وجه به حساب بانکی شرکت، ثبت زیر انجام خواهد گرفت:

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۵			بانک		×××	×××
			تعهد پذیره‌نویسان			

پس از آن که علاقه‌مندان به خرید سهام، سهام عرضه شده را پذیره‌نویسی و تعهد نمودند و حداقل ۳۵٪ تعهد خود را پرداخت کردند، هیئت مؤسس، مجمع عمومی مؤسس را دعوت نموده، مجمع مذکور پس از احراز پذیره‌نویسی و تصویب اساس‌نامه، اولین مدیران و بازرسان شرکت را انتخاب می‌نماید و از این تاریخ، شرکت، تشکیل شده تلقی می‌گردد. بنابراین می‌باید از دفتر هیئت مؤسس تراز آزمایشی تهیه گردد و مانده حساب‌ها عیناً به دفاتر قانونی شرکت انتقال یابد و در پی آن عملیات بعدی شرکت ثبت شود.

۲-۶- مطالبه سرمایه تعهد شده از سهامداران

مطابق قانون تجارت، تأدیه سرمایه تا میزان ۳۵٪ آن در زمان تأسیس الزامی است و سرمایه تعهد شده می‌باید حداکثر ظرف مدت ۵ سال پرداخت شود. مطالبه سرمایه تعهد شده ظرف مدت مقرر در اساس‌نامه صورت می‌پذیرد و چنانچه در مهلت مقرر نسبت به پرداخت آن اقدام نگردد هیئت مدیره باید مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام را برای تصویب تقلیل سرمایه دعوت نماید. با توجه به این که پرداخت سرمایه تعهد شده از سوی صاحبان سهام پس از مطالبه آن الزامی است، بنابراین می‌باید مبلغ مورد مطالبه از زمان درخواست پرداخت بقیه وجه سهام، از حساب تعهد صاحبان سهام خارج گردد و به عنوان بدهی سهامداران در دفاتر نشان داده شود. در این صورت ثبت زیر انجام می‌پذیرد:

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱			بدهی سهامداران		×××	×××
			تعهد صاحبان سهام			

در مورد مبالغ پرداخت شده از سوی صاحبان سهام در مهلت مقرر، ثبت زیر انجام می‌گردد :

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۲			بانک		×××	×××
			بدهی سهامداران			

ممکن است تعدادی از سهامداران در مهلت مقرر نسبت به واريز تعهد خود اقدام نمایند. در این صورت، با توجه به ثبت‌های «۱» و «۲» حساب بدهی سهامداران نشان‌دهنده بدهی سهامداران مذکور خواهد بود و شرکت موظف است به این گونه سهامداران اخطار نماید تا حداکثر ظرف مهلت یک ماه نسبت به پرداخت تعهد خود اقدام کنند. چنانچه در این فرصت سهامداران بدهی خود را نپردازند، علاوه بر اصل بدهی می‌باید جریمه دیرکرد آن را نیز پرداخت نمایند.

بابت مبالغ پرداخت شده به ترتیب فوق، ثبت زیر انجام خواهد پذیرفت :

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۳			بانک (با مبلغ اصل بدهی و جریمه)	×××		××
			بدهی سهامداران (به مبلغ اصل بدهی)			×
			درآمد خسارت دیرکرد (به مبلغ جریمه)			

مثال نمونه ۱: ۱۳ نفر از سرمایه‌داران در ۱۳××/۲/۱ درصد تشکیل بانک اقتصاد نوین به صورت یک شرکت سهامی عام هستند. آن‌ها در نظر دارند سرمایه شرکت را معادل یک میلیارد ریال منقسم به یک میلیون سهم عادی با نام یک‌هزار ریالی تأمین نمایند. مؤسسان (۱۳ نفر اولیه) معادل ۲۰ درصد سرمایه را تعهد و ۳۵٪ آن را نقداً به حساب بانک ملت شعبه دمشق واريز نموده‌اند. اقدامات زیر در اردیبهشت ماه صورت گرفته است :

۱۳××/۲/۹- بابت تهیه اساس نامه و طرح پذیره‌نویسی سهام مبلغ ۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال توسط آقای کاشانی وکیل دادگستری

پرداخت شده است.

۱۳××/۲/۱۶- انتشار اعلامیه پذیره‌نویسی و تکمیل اوراق پذیره‌نویسی ۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال از سوی مردم

۱۳××/۲/۲۱- پرداخت مبلغ پذیره‌نویسی شده از سوی مردم به حساب شرکت در شرف تأسیس

۱۳××/۲/۲۸- پرداخت مبلغ تعهد مؤسسان به حساب شرکت در شرف تأسیس

مطلوب است : ثبت رویدادهای فوق در دفتر آماري مؤسسان

دفتر آماري مؤسسين

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱	۱	۲	بانک تعهد مؤسسين		۷۰/۰۰۰/۰۰۰ ۱۳۰/۰۰۰/۰۰۰	۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰
۲	۹	۲	هزینه‌های تاسيس		۵/۰۰۰/۰۰۰	۵/۰۰۰/۰۰۰
۳	۱۶	۲	تعهد پذیره‌نویسان		۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰
۴	۲۱	۲	بانک تعهد پذیره‌نویسان		۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰	۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰
۵	۲۸	۲	بانک تعهد مؤسسين		۱۳۰/۰۰۰/۰۰۰	۱۳۰/۰۰۰/۰۰۰

مثال نمونه ۲: مؤسسين شرکت در شرف تاسيس بانک پارسيان در ۱۳×۳/۱× تصميم گرفته‌اند شرکت مذکور را با سرمایه ده ميليارد ريال منقسم به یک ميليون سهم ده هزار ربالي با نام تاسيس نمايند. آنان، ۹۷ درصد سرمایه را نقد و اريز و مبلغ ۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ريال ديگر را به صورت آورده غير نقدی به شرح زیر تأمين کرده‌اند و کارشناس رسمي بهای آنها را برآورد و تعيين کرده است.

زمین	۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰
ساختمان	۴۰/۰۰۰/۰۰۰
ماشين آلات	۶۰/۰۰۰/۰۰۰
حق‌الامتياز	۵۰/۰۰۰/۰۰۰
اثانه و ملزومات	۵۰/۰۰۰/۰۰۰
	<u>۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰</u>

عمليات زیر در طی خردادماه انجام گرفته است :

۱۳×۳/۹- طرح اعلامیه پذیره‌نویسی برای تأمين سرمایه انتشار یافت.

۱۳×۳/۱۱- مجموع هزینه‌های تاسيس (شامل تنظيم اساسنامه، حق‌الزحمه تدوين طرح پذیره‌نویسی و . . .) به مبلغ ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ريال از سوی مؤسسان پرداخت شد.

۱۳×۳/۱۶- کل وجوه طرح اعلامیه پذیره‌نویسی از سوی مردم به حساب بانکی شرکت در شرف تاسيس و اريز گردید.

۱۳×۳/۱۷- و اريز مابقی تعهد مؤسسان به حساب شرکت در شرف تاسيس

۱۳×۳/۲۲- اتمام مهلت پذیره‌نویسی و تشكيل مجمع عمومی مؤسس و تأيید وجوه و اريزی به حساب بانک از سوی

مجمع مؤسس و ارائه مدارک به اداره ثبت شرکت‌ها و تشكيل شرکت در ۱۳×۳/۲۲

۱۳×۳/۲۸- پرداخت هزینه‌های تاسيس

مطلوب است : ثبت عمليات حسابداری در دفتر روزنامه بانک پارسيان.

دفتر روزنامه شرکت بانک پارسیان (سهامی عام)

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱	۲۲	۳	زمین		۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			ساختمان		۴۰/۰۰۰/۰۰۰	
			ماشین آلات		۶۰/۰۰۰/۰۰۰	
			حق الامتیاز		۵۰/۰۰۰/۰۰۰	
			اثاثه و ملزومات		۵۰/۰۰۰/۰۰۰	
			بانک		۹/۷۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			هزینه های تأسیس		۱۰/۰۰۰/۰۰۰	
			سرمایه		۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			حساب های پرداختی (مؤسسان)		۱۰/۰۰۰/۰۰۰	
۲	۲۸	۳	حساب های پرداختی (مؤسسان)		۱۰/۰۰۰/۰۰۰	۱۰/۰۰۰/۰۰۰
			بانک			۱۰/۰۰۰/۰۰۰

مثال نمونه ۳: شرکت سرمایه گذاری صنایع پتروشیمی، در ۱/۴/۱۳× با سرمایه ۳/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال منقسم به سه میلیون سهم یکهزار ریالی با نام، تأسیس شد که ۶۰٪ سرمایه آن در زمان تأسیس تأدیه شده بود. عملیات سال ۱۳۷۴ این شرکت، به شرح زیر بوده است.

۱۵/۴/× - هیأت مدیره ۴۰٪ باقی مانده سرمایه را مطالبه نمود که دارندگان ۱۰۰/۰۰۰ سهم از پرداخت تعهد خودداری کردند. (آخرین مهلت پرداخت ۱۵/۵/۷۴ تعیین شده بود.)

۱۵/۶/× - مراجعه دارندگان ۵۰/۰۰۰ سهم و پرداخت کل بدهی خود با احتساب جریمه تأخیر به میزان ۱۸٪ در سال مطلوب است: ثبت عملیات فوق در دفتر روزنامه شرکت

دفتر روزنامه شرکت سرمایه گذاری صنایع پتروشیمی (سهامی خاص)

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱	۱۵	۴	بانک		۱/۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			تعهد سهامداران		۱/۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			سرمایه		۳/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
۲	۱۵	۴	بدهی سهامداران		۱/۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰	
			تعهد سهامداران			
			تبدیل تعهد سهامداران به بدهی حال شده			
۳	۱۵	۵	بانک		۱/۱۶۰/۰۰۰/۰۰۰	
			بدهی سهامداران			
			واریز نقد سهامداران			
۴	۱۵	۶	بانک		۲۰/۳۰۰/۰۰۰	
			بدهی سهامداران		۲۰/۰۰۰/۰۰۰	
			درآمد خسارت دیرکرد		۳۰۰/۰۰۰	

$$3/000/000 - 100/000 = 2/900/000$$

$$2/900/000 \times 1/000 \times 0/40 = 1/160/000/000$$

$$50/000 \times 1/000 = 50/000/000$$

$$50/000/000 \times 0/40 = 20/000/000$$

$$\frac{20/000/000 \times 1 \times 18}{100 \times 12} = 300/000$$

واریز تعهد سهامداران

خسارت دیرکرد

مثال نمونه ۴: شرکت سهامی خاص رحمتی، در تاریخ ۱۳/۱/۷۷ با سرمایه ده میلیون ریال، منقسم به ده هزار سهم با نام یک هزار ریالی که کلیه سهام آن از سوی مؤسسان تعهد شده و ۳۵٪ آن به طور نقد پرداخت شده، تأسیس گردیده است.

- عملیات زیر تا اسفندماه ۱۳×× صورت گرفته است. مطلوب است: ثبت عملیات فوق در دفتر روزنامه شرکت
- ۱- در تاریخ ۱۳××/۳/۱ مبلغ تعهد شده سهام از سهامداران مطالبه شد و آخرین مهلت واریز ۱۳××/۴/۱۵ تعیین گردید (نرخ خسارت دیرکرد ۱۲٪ اعلام شد).
 - ۲- تا تاریخ ۱۳××/۴/۱۵ همگی سهامداران به استثنای دارندگان ۵۰۰ سهم، تعهد خود را واریز نمودند.
 - ۳- در ۱۳××/۸/۱۵ شرکت، سهام مذکور را به قیمت هر سهم ۸۵۰ ریال به فروش رسانید.
 - ۴- هزینه های فروش سهام مذکور معادل ۱۰/۰۰۰ ریال بوده است که از قیمت فروش سهام کسر گردیده و مابقی مبلغ به سهامداران قبلی پرداخت شده است.

دفتر روزنامه شرکت رحمتی (سهامی خاص)

بستانکار	بدهکار	عطف	شرح	تاریخ		ردیف
				ماه	روز	
	۳/۵۰۰/۰۰۰ ۶/۵۰۰/۰۰۰		بانک تعهد سهامداران	۱	۷	۱
۱۰/۰۰۰/۰۰۰			سرمایه			
	۶/۵۰۰/۰۰۰		بدهی سهامداران	۳	۱	۲
۶/۵۰۰/۰۰۰			تعهد سهامداران			
	۶/۱۷۵/۰۰۰		بانک	۴	۱۵	۳
۶/۱۷۵/۰۰۰			بدهی سهامداران			
	۴۱۵/۰۰۰		بانک	۸	۱۵	۴
۷۷/۰۰۰ ۱۳/۰۰۰ ۳۲۵/۰۰۰			حساب های پرداختی (سهامداران) درآمد خسارت دیرکرد بدهی سهامداران			
	۷۷/۰۰۰		حساب های پرداختی (سهامداران)	۸	۱۵	۵
۷۷/۰۰۰			بانک			

مثال نمونه ۵: شرکت توسعه صنایع دوان (سهامی عام)، در $13 \times \times / 2 / 20$ تشکیل شده و سهام زیر را منتشر نموده است:

– سهام عادی به تعداد $50 / 000$ سهم به ارزش اسمی هر سهم $1 / 000$ ریال که به بهای هر سهم 1500 ریال به فروش رسیده است.

– سهام ممتاز 5% به تعداد $70 / 000$ سهم به ارزش هر سهم $1 / 000$ ریال که به بهای هر سهم $2 / 000$ ریال فروخته شده است.

مطلوب است: ثبت رویدادهای مالی مذکور در دفتر روزنامه شرکت

حل:

دفتر روزنامه شرکت توسعه صنایع دوان (سهامی عام)

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱			بانک (صندوق)		۷۵/۰۰۰/۰۰۰	
			سهام عادی			۵۰/۰۰۰/۰۰۰
			صرف سهام عادی			۲۵/۰۰۰/۰۰۰
۲			بانک (صندوق)		۱۴۰/۰۰۰/۰۰۰	
			سهام ممتاز			۷۰/۰۰۰/۰۰۰
			صرف سهام ممتاز			۷۰/۰۰۰/۰۰۰

پرسش

- ۱- انواع شرکت‌های سهامی را نام ببرید. حداقل سرمایه در هر یک از انواع شرکت‌های سهامی چه مبلغی است؟
- ۲- تفاوت‌های اساسی بین شرکت سهامی عام و شرکت سهامی خاص را نام ببرید.
- ۳- امتیاز سهام ممتاز نسبت به سهام عادی در چه مواردی می‌تواند باشد؟
- ۴- در صورت مطالبه تعهد صاحبان سهام در شرکت‌های سهامی عام، آیا پرداخت آن به صورت غیرنقد ممکن است؟
- ۵- حداکثر مبلغ سرمایه در شرکت‌های سهامی چقدر است؟
- ۶- اعضای هیئت مدیره شرکت سهامی، حداکثر برای چند سال انتخاب می‌شوند؟ آیا انتخاب مجدد اعضا برای دوره‌های بعد مجاز است؟
- ۷- ارزش اسمی سهم، ارزش دفتری سهم و ارزش روز سهم را تعریف کنید.
- ۸- انواع مجامع عمومی را در شرکت‌های سهامی نام ببرید.
- ۹- سهام بانام و سهام بی‌نام را تعریف کنید.
- ۱۰- آیا پرداخت هزینه‌های قبل از تأسیس شرکت از سوی سهامداران مؤسس مجاز است؟
- ۱۱- تفاوت بین تعهد صاحبان سهام و بدهی صاحبان سهام چیست؟

۱۲- طبق قانون تجارت، همه ساله چند درصد از سود خالص می‌بایست بابت اندوخته قانونی تخصیص داده

شود؟

۱۳- طبق قانون تجارت، تخصیص سود به اندوخته قانونی تا چه موقع ادامه می‌یابد؟

۱۴- آیا می‌توان علاوه بر اندوخته قانونی، اندوخته‌های عمومی دیگری نیز نگهداری نمود؟

۱۵- مهم‌ترین دلایل مربوط به لزوم افزایش سرمایه را نام ببرید.

۱۶- روش‌های افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی را نام ببرید.

۱۷- افزایش سرمایه از طریق صدور سهام جایزه را توضیح دهید.

۱۸- مهم‌ترین دلایل مربوط به تقلیل سرمایه در شرکت‌های سهامی را نام ببرید.

۱۹- روش‌های تقلیل سرمایه کدام‌اند؟

۲۰- چرا اغلب مؤسسات بزرگ به صورت شرکت‌های سهامی تأسیس می‌شوند؟

۲۱- چه فرقی بین حقوق صاحبان سرمایه در مؤسسات تک مالکی، شرکت‌های تضامنی و شرکت‌های

سهامی از چشم‌اندازهای زیر وجود دارد؟

الف - ماهیت

ب - میزان مسئولیت صاحبان سرمایه

ج - ارائه صورت‌های مالی

۲۲- حساب سود تقسیم نشده یک شرکت سهامی در آغاز سال دارای مانده بستانکاری به مبلغ ۶/۰۰۰/۰۰۰

ریال است. طی سال، مبلغ ۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال در بستانکار این حساب ثبت شده است.

الف - ماهیت مبلغ ۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال فوق چیست؟

ب - مانده حساب سود تقسیم نشده در پایان سال نشان دهنده چیست؟

۲۳- از دو شرکت سهامی که همزمان تأسیس شده‌اند و در یک رشته فعالیت می‌کنند، یکی سهام عادی با

ارزش اسمی ۵/۰۰۰ ریال و دیگری سهام عادی با ارزش اسمی ۱۰/۰۰۰ ریال منتشر کرده است. آیا تفاوت ارزش

اسمی سهام می‌تواند دلیل ارجحیت سرمایه‌گذاری در یکی از دو شرکت باشد؟

۲۴- موارد تفاوت بین سهام عادی و سهام ممتاز را شرح دهید.

۲۵- سود انباشته چه تأثیری بر حقوق صاحبان سهام دارد؟

۲۶- آیا ممکن است سهام یک شرکت سهامی به قیمتی متفاوت با ارزش اسمی آن‌ها به فروش رسد؟ در این

صورت، چه عواملی بر قیمت سهام مذکور مؤثر است؟

۲۷- در یک شرکت سهامی خاص تازه تأسیس، تعداد ۷۰۰ سهم ممتاز به ارزش اسمی هر سهم ۱۰/۰۰۰ ریال

در ازای یک قطعه زمین اختصاص یافته است. با فرض این که قیمت کارشناسی شده زمین مزبور ۷/۰۰۰/۰۰۰ ریال

و ارزش روز آن ۷/۷۰۰/۰۰۰ ریال باشد به نظر شما زمین مذکور باید به چه بهایی در دفاتر ثبت گردد؟ توضیح دهید.

۲۸- شرکتی سهام خود را با صرف منتشر کرده است. به نظر شما آیا صرف سهام در بین سهامداران به‌طور

نقد، قابل تقسیم است؟ توضیح دهید.

۲۹- چه نوع هزینه‌هایی به حساب هزینه تأسیس منظور می‌شود؟

پرسش‌های چهار گزینه‌ای

۱- مانده کدام یک از حساب‌های زیر امکان دارد که در «سمت بدهکار ترازنامه» شرکت سهامی ظاهر شود؟

الف - سود سهام پیشنهادی

ج - ذخیره مالیات

د - اندوخته‌ها

ب - تقسیم سود

۲- طی یک دوره، سود ناویژه $2/100/000$ و سود ویژه $1/400/000$ بود. با این وضع کدام مورد زیر

درست است؟

الف - درآمدهای غیر عملیاتی $50/000$

ج - جمع هزینه‌ها $700/000$

ب - هزینه‌های عملیاتی $750/000$

د - هزینه‌های عملیاتی $650/000$

۳- یک شرکت سهامی در $13 \times \times / 2/20$ تأسیس شده است و به موجب اساس نامه، 1500 سهم عادی به

ارزش اسمی $1/000$ ریال دارد. اگر هر سهم شرکت به قیمت $1/200$ ریال فروخته شود مابه‌التفاوت کدام حساب

بستانکار می‌شود؟

الف - صرف سهام $300/000$ ریال

ج - صندوق $1/800/000$ ریال

ب - سهام سرمایه $1/500/000$ ریال

د - کسر سهام $300/000$ ریال

۴- در سؤال فوق، سهام عادی به چه مبلغی بستانکار می‌شود؟

الف - $400/000$ ریال

ج - $1/800/000$ ریال

ب - $1/500/000$ ریال

د - $2/500/000$ ریال

۵- شرکت سهامی روناک، در تاریخ $13 \times \times / 3/20$ تأسیس شده است. سرمایه این شرکت مبلغ $10/000/000$

ریال شامل $10/000$ سهم عادی به ارزش اسمی $1/000$ ریال می‌باشد. هنگام تأسیس شرکت، 35 درصد ارزش اسمی

سهام، به‌طور نقد پرداخت شده است، حساب تعهد صاحبان سهام چه مبلغی بدهکار می‌شود؟

الف - $3/500/000$ ریال

ج - $6/500/000$ ریال

ب - $10/000/000$ ریال

د - $15/000/000$ ریال

۶- کدام یک از موارد زیر مفهوم شرکت سهامی را بیان می‌کند:

الف - شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت دارندگان سهام محدود به مبلغ اسمی آن‌هاست.

ب - شرکتی است که سهام آن محدود به سود (زیان) انباشته است.

ج - شرکتی است که سهام آن محدود به صرف سهام عادی است.

د - شرکتی است که سهام آن محدود به صرف یا کسر سهام عادی است.

۷- کدام یک از موارد زیر مزایای شرکت‌های سهامی را نشان می‌دهد؟

الف - محدودیت مسئولیت سهامداران و تجمع سرمایه‌های کوچک

ب - تعیین هیئت مدیره و سهولت نقل و انتقال سهام

ج - استمرار موجودیت

د - هر سه مورد الف، ب و ج

۸- برای تأسیس شرکت‌های سهامی، کدام یک از مدارک زیر باید از سوی مؤسسان تنظیم و تسلیم اداره

ثبت شرکت‌ها شود؟

ج - تعهد خرید سهام

الف - ترازنامه

- ب - اساس نامه
د - صورت ریز دارایی ها
- ۹- در ترازنامه شرکت های سهامی، هزینه های تأسیس جزو کدام یک از عنوان های زیر، طبقه بندی می شود؟
الف - سایر دارایی ها (دارایی های نامشهود) ج - دارایی های جاری
ب - هزینه های جاری د - دارایی های ثابت
- ۱۰- سهامداران یک شرکت سهامی، کدام یک از حقوق زیر را دارا هستند؟
الف - حق دریافت سهمی از سود شرکت و حق تقدم خرید سهام جدید
ب - حق رأی برای انتخاب هیئت مدیره
ج - حق سهیم بودن در دارایی های شرکت هنگام انحلال
د - هر سه مورد الف، ب و ج
- ۱۱- مهم ترین وظیفه هیئت مدیره شرکت های سهامی، کدام است؟
الف - انتخاب سهامداران ج - افزایش تولید
ب - حفظ منافع صاحبان سهام د - تعیین حقوق کارکنان
- ۱۲- کدام یک از موارد زیر از منابع عمده تأمین کننده حقوق صاحبان سهام در شرکت های سهامی است؟
الف - سرمایه گذاری سهامداران ج - وام بانکی
ب - مانده سود (زیان) انباشته د - موارد الف و ب
- ۱۳- هنگام انتشار سهام عادی و فروش آن به ارزش اسمی، کدام یک از حساب های زیر بستانکار می گردد؟
الف - صرف سهام ج - سهام عادی
ب - کسر سهام د - موارد ب و ج
- ۱۴- مابه التفاوت فروش سهام به قیمتی بیشتر از ارزش اسمی، به بستانکار کدام یک از حساب های زیر ثبت می شود؟
الف - سهام سرمایه ج - حقوق صاحبان سهام
ب - کسر سهام د - صرف سهام
- ۱۵- سود تضمین شده سهام ممتاز، چگونه محاسبه و پرداخت می شود؟
الف - به صورت درصدی از ارزش اسمی ج - به نسبت سود سهام عادی
ب - به صورت درصدی از ارزش بازار د - به نسبت سود کل سهام
- ۱۶- ارزش دفتری سهام عادی در شرکت های سهامی که فقط سهام عادی منتشر نموده اند،
الف - از تقسیم دارایی ها به جمع تعداد سهام عادی به دست می آید.
ب - از تقسیم سود انباشته به جمع تعداد سهام عادی حاصل می شود.
ج - از تقسیم صرف سهام به جمع تعداد سهام عادی به دست می آید.
د - از تقسیم حقوق صاحبان سهام به جمع تعداد سهام عادی، حاصل می شود.
- ۱۷- تفاوت ترازنامه شرکت های سهامی با ترازنامه مؤسسات تک مالکی و شرکت های تضامنی در کدام یک از موارد زیر است؟
الف - دارایی ها ج - سرمایه
ب - بدهی ها د - دارایی ها و بدهی های جاری

مسائل

۱- هیأت مؤسس شرکت در شرف تأسیس حسام، در اول مردادماه $۱۳ \times \times$ تشکیل شد و در این هیأت، در موارد زیر توافق به عمل آمد:

- سرمایه شرکت مبلغ $۵۰/۰۰۰/۰۰۰$ ریال و منقسم به پنج هزار سهم $۱۰/۰۰۰$ ریالی باشد.
- تعداد ۲۵۰۰ سهم از سهام شرکت متعلق به مؤسسان باشد و بقیه برای عموم عرضه شود.
- از مبلغ اسمی هر سهم مبلغ $۶/۰۰۰$ ریال تأدیه شود و بقیه در تعهد صاحبان سهام باقی بماند.
- مؤسسان در تاریخ $۱۳ \times \times / ۵ / ۵$ سرمایه قابل پرداخت سهم خود را به شرح زیر تأدیه نمودند:

$۱/۲۰۰/۰۰۰$	زمین
$۳/۰۰۰/۰۰۰$	ساختمان
$۲/۲۰۰/۰۰۰$	وسایط نقلیه
$۱/۹۰۰/۰۰۰$	ماشین آلات
$۶/۷۰۰/۰۰۰$	واریز وجه نقد به حساب بانک شرکت در شرف تأسیس

- پس از طی تشریفات قانونی، اعلامیه پذیرهنویسی در تاریخ $۱۳ \times \times / ۶ / ۱$ برای عرضه سهام به عموم مردم، در یکی از روزنامه‌های کثیرالتشهار چاپ گردید.

- در تاریخ $۱۳ \times \times / ۷ / ۱۵$ هزینه‌های تأسیس به مبلغ $۱۸۰/۰۰۰$ ریال از سوی یکی از مؤسسان پرداخت گردید.

- در اول آبان‌ماه، مجمع عمومی مؤسس با احراز پذیرهنویسی و انتخاب اولین مدیران و بازرس قانونی

تشکیل شرکت را تصویب نمود.

مطلوب است: ثبت عملیات تأسیس شرکت در دفاتر قانونی.

۲- آقای حیدری به اتفاق چند تن از سرمایه‌گذاران دیگر، تصمیم به تشکیل شرکت سهامی عام پارس

نموده‌اند. سرمایه شرکت $۸۰/۰۰۰/۰۰۰$ ریال و منقسم به سهام $۱/۰۰۰$ ریالی است.

مؤسسان ۲۵% از سهام شرکت را تعهد کرده و ۶۰% از سرمایه تعهد شده را به شرح زیر واریز نموده‌اند:

$۱/۶۰۰/۰۰۰$	زمین
$۲/۳۰۰/۰۰۰$	ساختمان
$۱/۵۰۰/۰۰۰$	سرقفلی
$۴۰۰/۰۰۰$	اثاثه اداری
$۶/۲۰۰/۰۰۰$	وجه نقد
$۱۲/۰۰۰/۰۰۰$	

(وجه نقد در تاریخ $۱۳ \times \times / ۷ / ۱۵$ به حساب بانکی واریز شده و ارزش دارایی‌های دیگر نیز از سوی

کارشناس رسمی در همین تاریخ، تأیید و تقویم گردیده است.)

- در تاریخ $۱۳ \times \times / ۸ / ۱۵$ اعلامیه پذیرهنویسی نسبت به بقیه سرمایه، چاپ شد و در اختیار عموم قرار گرفت

و هزینه‌های تأسیس شرکت، جمعاً به مبلغ $۳۲۰/۰۰۰$ ریال از سوی یکی از مؤسسان پرداخت شد.

- در اول آذرماه، مجمع عمومی مؤسس با احراز پذیرهنویسی و انجام سایر تشریفات، تشکیل شرکت را

تصویب نمود. مطلوب است: ثبت عملیات مذکور در دفاتر قانونی شرکت

۳- چند نفر به عنوان مؤسسان شرکت در شرف تأسیس عمران دوان، در اول خردادماه $۱۳ \times \times$ تصمیم

به تشکیل شرکت گرفتند. سرمایه شرکت ۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال منقسم به سهام ۱۰/۰۰۰ ریالی تعیین شد. مؤسسان ۳۵٪ از سرمایه اسمی را تعهد نمودند و ۴۰٪ از آن را به شرح زیر واریز کردند:

زمین	۱/۸۰۰/۰۰۰
ساختمان	۲/۴۰۰/۰۰۰
وسایط نقلیه	۱/۴۵۰/۰۰۰
اثاثه اداری	۴۰۰/۰۰۰
موجودی کالا	۱/۳۰۰/۰۰۰
واریز وجه نقد به حساب بانک	۶/۶۵۰/۰۰۰
	<hr/>
	۱۴/۰۰۰/۰۰۰

(ارزش دارایی های غیر نقدی، به تأیید کارشناس رسمی دادگستری رسیده است.)

– در تاریخ اول تیرماه، مؤسسان اقدام به انتشار اعلامیه پذیره نویسی نمودند. در مهلت مقرر، کلیه سهام از سوی متقاضیان پذیره نویسی شد و وجوه لازم به حساب بانکی «شرکت در شرف تأسیس» واریز گردید.
– در تاریخ اول شهریورماه، جلسه مجمع عمومی مؤسس، تشکیل و تأسیس شرکت تصویب شد.
– در اول آذرماه هیئت مدیره بقیه تعهد صاحبان سهام را مطالبه نمود و برای پرداخت تا پایان دی ماه مهلت تعیین گردید.

– در مهلت مقرر همه سهامداران بجز دارندگان ۱۰۰ سهم، بدهی خود را پرداخت نمودند.
– دارندگان ۴۰ سهم، از ۱۰۰ سهم در ۲۰ بهمن ماه، بدهی خود را به همراه ۲/۲۰۰ ریال جریمه دیرکرد پرداخت نمودند.

مطلوب است: ثبت عملیات مذکور در دفتر روزنامه و حساب های مربوط در دفترکل

۴– در تاریخ ۱۳×۱/۱۵ چند تن به عنوان هیأت مؤسس، تصمیم به تشکیل یک شرکت سهامی عام به نام شرکت سهامی ارژنگ گرفتند. مقرر شد سرمایه شرکت از ۸/۰۰۰ سهم عادی ۱۰/۰۰۰ ریالی و ۴/۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰/۰۰۰ ریالی تشکیل گردد.

مؤسسان ۵۰٪ از سرمایه (سهام عادی و ممتاز) را تعهد نموده، ۴۰٪ مبلغ اسمی را به شرح زیر تأدیه می کنند:

ساختمان	۶/۰۰۰/۰۰۰
ماشین آلات	۱۰/۰۰۰/۰۰۰
وسایط نقلیه	۳/۰۰۰/۰۰۰
وجه نقد	۵/۰۰۰/۰۰۰

پس از اقدامات لازم و انتشار اعلامیه پذیره نویسی، در مهلت مقرر، بقیه سهام شرکت از سوی علاقه مندان پذیره نویسی شد و مبلغ قابل پرداخت، از سوی آنان پرداخت گردید. پس از ثبت شرکت در تاریخ ۱۳×۳/۱، سایر اقدامات لازم به عمل آمد.

– در تاریخ ۱۳×۷/۱، مدیران بقیه ارزش اسمی سهام را مطالبه نمودند و کلیه متعهدین، بجز دارندگان ۴۰ سهم عادی، وجوه مربوط را پرداخت نمودند. (آخرین مهلت ۷۹/۸/۱ بود.)

– در تاریخ ۱۳×۹/۱ دارندگان ۲۵ سهم عادی به شرکت مراجعه نمودند و بدهی خود را با جریمه تأخیر پرداخت کردند (جریمه تأخیر ۱۲٪ در سال در نظر گرفته شد).

مطلوب است: ثبت عملیات مذکور در دفتر روزنامه و حساب‌های مربوط در دفتر کل
۵- سالمی و پولادی به اتفاق چند تن از سرمایه‌داران همفکر خود، در ۱۳×۴/۱ تصمیم به تشکیل
شرکت سهامی عام با سرمایه ۸۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال منقسم به ۸۰/۰۰۰ سهم با نام یکهزار ریالی گرفتند.

مؤسسان ۶۰٪ از سرمایه شرکت را تعهد و ۵۰٪ از آن را به شرح زیر واریز نمودند:

ماشین‌آلات	۸/۰۰۰/۰۰۰ ریال
وسایط نقلیه	۷/۰۰۰/۰۰۰ ریال
وجه نقد	۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال

مؤسسان با رایۀ مدارک لازم، اجازه انتشار اعلامیه پذیره‌نویسی را از اداره ثبت شرکت‌ها اخذ نمودند. بقیه
سهام شرکت از سوی علاقه‌مندان پذیره‌نویسی شد و حداقل مقرر نقداً به بانک پرداخت گردید. شرکت سهامی در
تاریخ ۱۳×۵/۱ به ثبت رسید و سایر اقدامات لازم به عمل آمد.

در ۱۳×۶/۱ بنا بر مفاد اساس‌نامه، مدیران ۴۰٪ ارزش اسمی سهام را مطالبه کردند و متعهدین به جز
دارندگان ۱۰ سهم عادی، وجوه مورد تقاضا را پرداخت نمودند.

تا ۱۳×۸/۱ سهامداران فوق بدهی خود را پرداخت نکردند و شرکت اقدام به فروش سهام به ارزش هر
سهم ۱۱۰۰ ریال نمود.

(هزینه‌های فروش سهام مذکور ۵۰۰ ریال و خسارت دیرکرد ۱۵٪ در سال محاسبه شود)

مطلوب است: ثبت عملیات فوق در دفتر روزنامه و حساب‌های مربوط در دفتر کل

صورت‌های مالی

هدفهای رفتاری: در پایان این فصل از فراگیر انتظار می‌رود:

- ۱- انواع صورت‌های مربوط به سود و زیان را شرح دهد.
- ۲- ترازنامه و عناصر مندرج در آن را بیان نماید.
- ۳- خصوصیات صورت‌های مالی نمونه یک شرکت سهامی عام را بیان نماید.

صورت‌های مالی در کلیه شرکت‌ها (بدون توجه به نوع و ماهیت فعالیت آن‌ها) عبارت‌اند از:

– صورت سود و زیان

– ترازنامه

– صورت سود و زیان انباشته

برای آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با صورت‌های مالی که مطابق آخرین استانداردهای حسابداری در ایران تهیه می‌شود در صفحات آخر کتاب، نمونه کامل آن را درج کرده‌ایم. اما از آنجا که این صورت‌های مالی موضوع درس این کتاب نیستند، ذیلاً کوشش خواهد شد به طور خلاصه صورت‌های مالی مورد نیاز مؤسسات کوچک توضیح داده شود. در این گونه مؤسسات صورت‌های مالی عبارت‌اند از:

۱-۲- صورت عملکرد سود و زیان

در مؤسسات بازرگانی، به جای اصطلاح صورت سود و زیان، بعضاً از اصطلاح صورت عملکرد و سود و زیان استفاده می‌شود. بخش عملکرد شامل ارقام مربوط به درآمد فروش، بهای تمام شده کالای فروش رفته و سود ناخالص فروش و بخش سود و زیان شامل هزینه عملیات و سود خالص دوره مالی است.

اطلاعات مورد نیاز، برای تعیین نتایج عملیات در مؤسسات بازرگانی معمولاً در دو حساب (حساب عملکرد و حساب سود و زیان) جمع‌آوری می‌شوند. به طور خلاصه، محتوای حساب عملکرد در شرکت بازرگانی (بر اساس ادواری) به شرح روبرو نمایش داده شده است.

حساب عملکرد

موجودی کالا ابتدای دوره	موجودی کالا پایان دوره
برگشت از فروش	فروش
تخفیفات نقدی فروش	برگشت از خرید و تخفیفات
خرید	تخفیفات نقدی خرید
هزینه حمل کالای خریداری شده	
جمع اقلام راست	جمع اقلام چپ
مانده (زیان ناویژه)	مانده (سود ناویژه)
هزینه‌های توزیع و فروش	
هزینه‌های اداری و عمومی	
مانده (زیان عملیاتی)	مانده (سود عملیاتی)
هزینه‌های مالی	درآمدهای غیرعملیاتی
سایر هزینه‌های غیرعملیاتی	
مانده (زیان ویژه)	مانده (سود ویژه)

۷-۲- حساب سود و زیان

گفتنی است که مانده حساب سود (زیان) پس از کسر مالیات بر درآمد، چنانچه مؤسسه انفرادی (تک مالکی) باشد به حساب سرمایه مالک، در شرکت‌های غیرسهامی به حساب جاری شرکا و در شرکت‌های سهامی به حساب «تقسیم سود» انتقال می‌یابد. مثال نمونه ۱: اگر سود ناویژه شرکت روناک ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال و مالیات شرکت ۲۵۰۰۰۰۰ ریال باشد مطلوب است ثبت این رویداد مالی در دفتر روزنامه شرکت روناک

ردیف	تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
	روز	ماه				
۱	۲۹	۱۲	تقسیم سود		۲۵۰/۰۰۰	۲۵۰/۰۰۰
			مالیات پرداختنی			

۷-۳- ترازنامه

ترازنامه، عبارت است از صورتی که وضعیت مالی یک مؤسسه را در یک تاریخ معین نمایش می‌دهد.

۷-۴- طبقه‌بندی ترازنامه

در ترازنامه شرکت‌ها و مؤسسات دارایی‌ها، بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام (سرمایه) در سه گروه جداگانه طبقه‌بندی و نمایش داده می‌شود تا افرادی که علاقه‌مند هستند بتوانند وضعیت مالی آن شرکت یا مؤسسه را در یک تاریخ معین، بهتر مشاهده کنند. اقلام تشکیل‌دهنده ترازنامه عبارت‌اند از:

۱- ۴- ۷- دارایی‌ها: دارایی‌های هر شرکت معمولاً در چهار گروه فرعی زیر، به ترتیب قابلیت تبدیل به نقد، طبقه‌بندی

می‌شوند:

- دارایی جاری

- دارایی ثابت

- دارایی نامشهود

- سایر دارایی‌ها

۲- ۴- ۷- بدهی‌ها: بدهی‌های هر شرکت نیز در دو گروه فرعی زیر به ترتیب تاریخ سررسید طبقه‌بندی می‌شوند:

- بدهی جاری

- بدهی بلندمدت

۳- ۴- ۷- حقوق صاحبان سهام: حق مالی صاحبان سرمایه یا دارندگان سهام شرکت، مازاد دارایی‌های یک شرکت

بر بدهی‌های آن است. حقوق صاحبان سهام در شرکت‌ها معمولاً عبارت‌اند از:

- سرمایه صاحبان سهام

- اندوخته قانونی

- سایر اندوخته‌ها

- سودهای انباشته تقسیم نشده و یا زیان انباشته

در صفحه بعد نمونه‌ای از ترازنامه ساده، برای اطلاع هنرجویان درج گردیده است.